

ZELENA AKCIJA

FRIENDS OF THE EARTH CROATIA

ZAŠTITA I NADZOR PITKE VODE U HRVATSKOJ

ŠTO NAM DONOSI PRISTUPANJE EUROPSKOJ UNIJI?

Ovaj letak objavljen je u sklopu projekta
"Utjecaj hrvatskog pridruživanja EU na zdravlje i okoliš"
koji financira Europska unija kroz program IPA INFO 2009

Voda je jedan od najvažnijih čimbenika javnog zdravlja. Razvoj moderne javne vodoopskrbne mreže tijekom prošlog stoljeća presudno je pridonio povećanju higijenske razine, a time i cjelokupnom javnom zdravlju te rastu očekivanog životnog vijeka stanovništva. Očuvanost okoliša, tj. vodotokova i slivnih područja, preduvjet je dobrog stanja vodocrpilišta iz kojih se napajaju i naši vodovodi.

Hrvatska je relativno bogata vodom, no to ni u kom slučaju ne znači da ne moramo brinuti za budućnost. Zalihe pitke vode svakodnevno bivaju ugrožene: gradnjom, nepropisnim odlaganjem otpada, industrijskim onečišćenjima, šljunčarenjem, neprimjerenim i nepotrebnim radovima na regulaciji vodotokova itd. Nažalost, izgleda da institucije koje bi trebale skrbiti o hrvatskim vodnim resursima još uvijek nisu dorasle izazovima koje je sa sobom donijela tranzicija. Osim nesnalaženja u novim okolnostima i zastarjelog pristupa upravljanju vodnim resursima, ovo područje obilježava i izrazita netransparentnost rada nadležnih institucija te nisko sudjelovanje javnosti.

Najznačajniji pozitivni efekti od usklađivanja s zakonodavstvom Europske unije trebali bi se, po našem mišljenju, osjetiti upravo u onom dijelu koji je u vezi sa zaštitom vodenih ekosustava (o čijem, pak, stanju bitno ovisi i stanje vode u vodocrpilištima), tj. u sferi koju regulira Okvirna direktiva o vodama. Možemo reći da je ova Direktiva na primjeren način vrednovala važnost očuvanja prirodnih vodotokova i vodenih ekosustava (što je sve vezano i za očuvanje zalih pitke vode) kao i sudjelovanje javnosti u upravljanju vodama. U hrvatskim uvjetima ovo znači mogućnost za veliki iskorak naprijed, naročito stoga što nadležnim institucijama njihovo očuvanje u prirodnom stanju do sada očito nije bilo visoko na listi prioriteta, dok se sudjelovanje javnosti vrlo često nastojalo otpisati s izlikom da je upravljanje vodnim resursima djelatnost u kojoj bi pravo glasa trebali imati isključivo stručnjaci.

No, samo postojanje boljih zakona ne znači da će stvari nužno bolje funkcionirati i u praksi, pogotovo s obzirom na to da postoje jaki pritisci različitih interesnih grupa da se s dosadašnjom lošom praksom nastavi. Ipak, to javnosti i nevladinim organizacijama daje bolju poziciju da se izbore za stvarne promjene i u praksi.

Što se, pak, tiče zdravstvene ispravnosti vode koju troše krajnji potrošači (voda iz slavina), možemo biti relativno zadovoljni činjenicom da kontrole koje se provode u najvećem dijelu zemlje pokazuju dobru kvalitetu vode i da nije zabilježeno mnogo slučajeva ozbiljno narušene kvalitete vode iz vodovoda. Zabrinjava, međutim, činjenica da se u nekim županijama, unatoč zakonskim odredbama, kontrole zdravstvene ispravnosti vode ne vrše dovoljno često (podatak iznesen na okruglom

stolu o zaštiti i nadzoru zdravstvene ispravnosti pitke vode održanom u sklopu ovog projekta. 10. svibnja 2011.). Nažalost, izgleda da je glavni uzrok tome činjenica da su za provođenje ovih mjera odgovorne županije koje u nekim slučajevima nisu spremne izdvojiti sredstva za provedu nadzora zdravstvene ispravnosti vode iako ih na to obvezuje Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće. Također, određeni slučajevi vrlo vidljivi u medijima (poput slučaja naselja Vrbani III u Zagrebu) pokazuju da je institucijama potrebno relativno dugo vrijeme da reagiraju kada se problem pojavi. Ukratko, usklađivanje s EU zakonodavstvom s područja zaštite i nadzora pitke vode otvara perspektive za bitna poboljšanja, ali samo u slučaju značajnog angažmana donosioca odluka, zaposlenika u poduzećima i institucijama nadležnim za upravljanje vodama i kontrolu zdravstvene ispravnosti vode, kao i neovisnih stručnjaka, predstavnika nevladinih organizacija i cjelokupne javnosti.

LEGISLATIVA EU VEZANA UZ ZAŠTITU VODA I NADZOR ZDRAVSTVENE ISPRAVNOSTI VODE ZA PIĆE.

Zakonodavstvo EU vezano uz vode vrlo je opsežno. Postoji više direktiva koje reguliraju područje voda ili ga se na neki način dotiču. Najbitnije za ovu temu su sljedeće direktive:

- Okvirna direktiva o vodama (2000/60/EC)
- Direktiva o komunalnim otpadnim vodama (91/271/EEC)
- Direktiva o vodi za piće (98/83/EC)

Direktive su zakonodavne smjernice s kojima se moraju uskladiti zakoni zemalja članica EU. Direktive u zakonodavstvo zemalja članica ne trebaju biti prepisane od riječi do riječi, međutim, one propisuju standarde ispod kojih se ne bi smjelo ići.

Direktive koje se bave vodama mogli bi u grubo podijeliti na one koje se prvenstveno tiču ekološkog stanja voda i one koje se prvenstveno tiču zdravlja. Među gore spomenutim direktivama Okvirna direktiva o vodama se više tiče ekološkog stanja, Direktiva o vodi za piće ima u fokusu zdravlje, a Direktiva o komunalnim otpadnim vodama bila bi, pak, negdje između.

Dakako, zakonodavstvo o vodama nije moguće jednoznačno odijeliti po tom ključu jer, kao što smo već spomenuli, ekološko stanje vodotokova može imati izravne posljedice po količinu i kvalitetu pitke vode koja dolazi iz naših slavina.

OKVIRNA DIREKTIVA O VODAMA

Okvirna direktiva o vodama ne tiče se samo vode za piće – svrha joj je uspostavljati i održavati zaštitu svih voda (unutrašnjih površinskih voda, prijelaznih voda, obalnih i podzemnih voda). Prema direktivi, zemlje članice obvezne su spriječiti daljnje uništavanje te poboljšati i ponovno uspostaviti dobar status vodnih sustava, kao i kopnenih sustava i močvara koje izravno ovise o vodi. Njezin cilj je postići “dobar ekološki i kemijski status” voda do 2015. godine u cijeloj EU i okolnim zemljama. Kao polazna točka za ovaj cilj uzima se gotovo neporemećena prirodna vodna ekologija – flora i fauna.

Direktiva se bavi sa 3 središnja čimbenika vodenog ekosustava:

Kvalitetom vode koja može biti ugrožena ljudskim djelatnostima (industrijom, poljoprivredom i slično).

Količinom vode koja može biti ugrožena crpljenjem, prekomjernim korištenjem, poremećajem vodnog režima rijeka

Vodenim staništem koji čini morfologija rijeka jezera i obale koje može biti ugroženo kanaliziranjem, urbanizacijom, obradom tla

Direktiva se provodi kroz planske dokumente pa svaka zemlja članica mora donijeti integrirani plan upravljanja za svaki sliv (vodno područje). Svrha planova upravljanja je dati pregled značajki vodotoka (kako njegovih prirodnih karakteristika, tako i socijalnih i ekonomskih aspekata njegova korištenja), utvrditi ciljeve zaštite vodnog okoliša i donijeti program mjera za njihovo ostvarenje (plan se donosi na razdoblje od 6 godina nakon čega ide u reviziju). Direktiva veliku važnost pridaje sudjelovanju javnosti u upravljanju vodnim resursima i predviđa više mehanizama kojima bi se ono trebalo osigurati.

Kada je riječ o usklađenosti hrvatskog zakonodavstva s Direktivom, možemo reći da je ona kroz Zakon o vodama iz 2009. godine (NN 153/09) u hrvatsko zakonodavstvo prenesena relativno korektno, te da ovaj zakon predstavlja veliki korak naprijed u odnosu na sve prijašnje verzije Zakona o vodama. U Hrvatskoj su Zakonom o vodama definirana dva vodna područja: dunavsko i jadransko. Izrađeni su i nacrti planova upravljanja za ova dva vodna područja, i oni su već prošli javnu raspravu. Ovi planovi trebali su biti usvojeni do kraja studenog 2011., ali do trenutka pisanja ovog letka (prosinac 2011.) to još nije bilo učinjeno.

Nažalost, 25. listopada 2011. Hrvatski sabor je u hitnoj proceduri donio izmjene Zakona o vodama kojima je ponovno omogućena eksploatacija pijeska i šljunka iz ri-

ječnih vodotokova. Zelena akcija smatra da ovakve izmjene zakona nisu u skladu s Okvirnom direktivom o vodama, a sadržaj izmjena, kao i način na koje su donesene navode na sumnju da je njihov isključivi cilj bio pogodovanje pojedinim poslovnim subjektima uključenim u eksploataciju šljunka – sve na štetu okoliša i brojnih drugih gospodarskih djelatnosti koje ovise o dobrom stanju vodotokova.

DIREKTIVA O KOMUNALNIM OTPADNIM VODAMA

Direktiva 91/271/EEC, zajedno s nadopunama iz '98. godine (98/15/EEC) tiče se prikupljanja, tretmana i ispuštanja otpadnih voda. Trebala bi štiti okoliš od negativnog utjecaja otpadnih voda iz gradova i određenih industrijskih sektora (poljoprivreda i prehrana). Dostizanje ciljeva iz ove Direktive preduvjet je, također, za dostizanje ciljeva iz Okvirne direktive o zaštiti voda. Direktiva zahtijeva utvrđivanje osjetljivih područja. Također, Direktiva je utvrdila obvezu prikupljanja i obrade otpadnih voda u svim naseljima i područjima ekonomske aktivnosti (aglomeracijama) većim od 2000 ekvivalent stanovnika (mjera proizvedenih otpadnih tvari) te industrijskim i poljoprivrednim kompleksima čija je proizvodnja otpadnih voda veća od 4000 ekvivalent stanovnika Također, Direktiva je učinila obaveznim pročišćavanje voda do drugog stupnja čistoće (primjena bioloških metoda pročišćavanja sa sekundarnim taloženjem). Propisuje se potreba ishođenja dozvole za postrojenja za pročišćavanje i ispuste te nadzor provedbe pročišćavanja kod pročišćavača i vodotokova u koje se obrađena voda ispušta.

Za otpadne vode važne su još i Direktiva 2008/1/EC o cjelovitom sprečavanju i nadzoru onečišćenja koja se bavi onečišćenjem koje dolazi iz industrije, te takozvana Nitratna direktiva 91/676/EEC koja se bavi onečišćenjem voda nitratima koji se koriste u poljoprivredi.

Najvažniji domaći pravni akti kroz koje su transponirane Direktive EU o odvodnji i tretmanu otpadnih voda jesu Zakon o vodama (NN 153/09), Pravilnik o граниčnim vrijednostima emisija otpadnih voda (NN 153/09) i Pravilnik o dobroj poljoprivrednoj praksi u korištenju gnojiva (NN 56/08).

DIREKTIVA O VODI ZA PIĆE (98/83/EC)

Direktiva o vodi za piće utvrđuje standarde kvalitete vode za krajnje potrošače (voda iz slavine) i utvrđuje generalnu obvezu da voda za piće mora biti zdravstveno ispravna i čista. Također, Direktiva utvrđuje obvezu kontrole za najučestalije uzroke

zagađenja vode za piće — potrebno je provoditi redovite kontrole za ukupno 48 mikrobioloških i kemijskih parametara (tvari koje najčešće onečišćuju vodu za piće).

Vodu iz većih vodocrpilišta (iz kojih se u pravilu napaja veći broj potrošača) potrebno je kontrolirati češće nego vodu iz manjih. Države članice mogu od obaveze kontrole izuzeti manje vodoopskrbne sustave (one koji vodom opskrbljuju manje od 50 ljudi ili daju u prosjeku manje od 10 metara kubnih dnevno), kao i vodu koja se koristi u postrojenjima za proizvodnju hrane, pod uvjetom da "kvaliteta vode ne može utjecati na zdravstvenu ispravnost prehrambenog proizvoda u njegovoj konačnoj formi". Treba reći da Direktiva ostavlja mogućnost da države na određeno vrijeme izuzmu određene vodoopskrbe od obaveze ispunjavanja standarda kvalitete postavljenih u direktivi. Izuzeće se, međutim, može dopustiti samo u slučaju da nema opasnosti po ljudsko zdravlje i da propisane standarde kvalitete iz opravljenih razloga nije moguće postići primjenom drugih mjera.

Najvažniji domaći pravni akti kroz koje je transponirana Direktiva o vodi za piće jesu Zakon o vodama (NN 153/09) i Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće (NN 47/08)

Za sve gore spomenute direktive vrijedi pravilo da države mogu uvesti više standarde zaštite zdravlja i okoliša od onih propisanih direktivom, ali ne mogu ići ispod njih.

HOĆEMO LI S ULASKOM U EU MORATI PRIVATIZIRATI NAŠE VODNE RESURSE?

Nećemo. Ne postoji nikakva legislativa ili politika na razini Europske unije koja bi obvezivala Hrvatsku da privatizira izvore vode ili vodoopskrbne sustave (vodovode). Štoviše, većinom vodovoda u zemljama EU upravljaju javna poduzeća. Hoće li se naši vodovodi privatizirati, ovisi isključivo o domaćim donosiocima odluka te javnosti koja bi trebala budno paziti da se to ne dogodi.

Zelena akcija se izričito protivi bilo kojem obliku privatizacije poduzeća koja upravljaju vodnim resursima i vodoopskrbnim sustavima. U veljači 2011. godine, Zelena akcija se usprotivila izmjenama Zakona o vodama koji je otvarao vrata privatizaciji Hrvatskih voda, koje su ubrzo zatim i povučene iz sabsorske procedure. Zelena akcija će i dalje pratiti razvoj situacije na ovom polju i reagirati u slučaju da se nekim budućim izmjenama zakona pokuša otvoriti prostor za privatizaciju hrvatskih vodnih resursa.

KOME SE GRAĐANI MOGU OBRATITI AKO SUMNJAJU U ZDRAVSTVENU ISPRAVNOST VODE KOJU PIJU ILI PAK ZELE PRIJAVITI PROBLEME VEZANE UZ UPRAVLJANJE VODAMA ILI ODVODNJU?

Kako bi se osiguralo provođenje gore navedenih zakona i propisa uspostavljene su inspeksijske službe i određene institucije nadležne za provođenje nadzora. U sklopu ovog kratkog letka teško je pobrojiti sve moguće slučajeve i reći koja je inspekcija nadležna za pojedini slučaj. Građani se, međutim, uvijek mogu obratiti Mreži zelenih telefona (u sklopu koje djeluje i Zeleni telefon Zelene akcije). Svakog radnog dana od 9:00 do 15:00 građani mogu nazvati broj 062 123 456 (po cijeni lokalnih poziva) gdje će dobiti upute o tome kome se i kako mogu prijaviti problemi vezani uz upravljanje vodama, odvodnju ili pak od koga se mogu tražiti informacije o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće.

OVAJ LETAK NASTAO JE KAO DIO PROJEKTA "UTJECAJ HRVATSKOG PRIDRUŽIVANJA EU NA ZDRAVLJE I OKOLIŠ"

Projekt kojeg Zelena akcija provodi uz potporu Europske unije bavi se utjecajem primjene zakonodavstva EU na one čimbenike okoliša koji imaju izravan utjecaj na zdravlje. Projekt to čini kroz organizaciju predavanja i okruglih stolova, objavljivanje letaka i direktno informiranje građana (telefonski, e-mailom, i uživo u Info-centru u Frankopanskoj 1). Glavne teme kojima ćemo se baviti u sklopu ovog projekta jesu pesticidi, kemikalije, genetski modificirani organizmi, kvaliteta zraka, kvaliteta vode i buka.

Odgovore na sva dodatna pitanja možete potražiti na telefonu 01 4813 096; e-mail adresi za@zelena-akcija.hr, ili osobno u Info-centru Zelene akcije (Frankopanska 1, u dvorištu) radnim danom od 10:00 do 17:00.

Partner Zelene akcije u ovom projektu je *Health and Environment Alliance*, a pridruženi partneri su *PIN for Health* i *Zbor novinara za okoliš HND-a*

ZELENA AKCIJA

FRIENDS OF THE EARTH CROATIA

Projekt provodi:

Zelena akcija / FoE Croatia

Frankopanska 1, 10000 Zagreb

Tel/fax: + (385) 1 4813 096

za@zelena-akcija.hr

Radno vrijeme Info centra ZA:

pon - pet od 10:00 do 17:00 sati

<http://www.facebook.com/Zelenaakcija>

Za više informacija o Europskoj uniji:

Informacijski centar Europske unije

Trg žrtava fašizma 6, Zagreb

Tel. 01/4500 110

info@euic.hr

Radno vrijeme:

pon - pet od 10:00 do 17:30 sati

<http://www.facebook.com/euinfocentar>

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Zelene akcije / FoE Croatia i ne predstavlja nužno stajalište Europske unije